

ዳኞች፡-ዳኚ መላኩ

ተክሊት ይመሰል

ቀነዓ ቂጣታ

ተሾመ ሸፈራው

ፀሐይ መንክር

አመልካች፡- ወ/ሮ አዛለች አጎናፍር ጠበቃ ሚልኪያስ ቡልቻ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ገብርኤል አካባቢ ቀበሌ ጽ/ቤት ዐ/ሕግ አይናዲስ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ያላግባብ የተያዘ ቤት ይለቀቅልኝ በሚል የቀረበውን ዳኝነት መሠረት በማድረግ የተሰጠውን ፍርድ በመቃወም የቀረበውን የሰበር አቤቱታ የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ አመልካች ከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል።

አመልካች በስር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘትም፤ በጎንደር ከተማ ገብርኤል አካባቢ ክ/ከተማ በ 735 ካ/ሜትር ቦታ ላይ ያላቸውን ቤት ተጠሪ ያላግባብ በመያዝ ለግለሰቦች እያከራየ መሆኑን፤ ቤቱ በመንግስት ያልተወረሰ መሆኑን ገልጸው እንዲመለስላቸው ባቀረቡት አቤቱታ መሠረት የከንቲባ ጽ/ቤቱ ቤቱ እንዲመለስላቸው ትዕዛዝ የሰጠ ቢሆንም ተጠሪ ቤቱን ለማስረከብ ፍቃደኛ አለመሆኑን ጠቅሰው ተጠሪ ቤቱን እንዲያስረክባቸው ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

ተጠሪ ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ያለው የፕራይቪታይዘሽን ኤጀንሲ በመሆኑ ክሱ ለፍርድ ቤቱ ሊቀርብ እንደማይገባው እንዲሁም ክሱ በይርጋ

የሚታገድ ስለመሆኑ ገልጾ የመጀመሪያ መቃወሚያ ያቀረበ ሲሆን፤ ፍሬ ነገሩን በተመለከተ አመልካች በቤቱ ላይ መብት ያላቸው ስለመሆኑ ማስረጃ አለማቅረቡን እና ቤቱ የሚገኝበት ቦታ ስፋትም አመልካች እንደሚሉት 735 ካ/ሜ ሳይሆን 182 ካ/ሜትር መሆኑን እና ቤቱም የመንግስት እንጂ የአመልካች አለመሆኑን በመግለጽ የቀረበው ክስ ወድቅ ሆኖ ይወሰንልኝ በማለት ተከራክሯል።

ጉዳዩ በመጀመሪያ የቀረበለት የዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም በዚህ መልኩ የቀረበውን ክርክር እና ማስረጃ ከሰማ በኋላ፤ ቤት ተወርሷል ወይስ አልተወረሰም የሚለውን ጭብጥ በማስረጃ አጣርቶ የመወሰን ስልጣን የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ እንጂ የመደበኛ ፍርድ ቤት አለመሆኑን እንዲሁም አመልካች ከክላቸው ጋር አያይዘው ያቀረቡት የባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታም በ1965 ዓ.ም የተሰጠ በመሆኑ በቤቱ ላይ መብት ያላቸው መሆኑን አያሳይም በማለት የቀረበውን ክስ ወድቅ በማድረግ ወስኗል። አመልካች ይህን ወሳኔ በመቃወም ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ይግባኝም ተቀባይነት አላገኘም።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ወሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ሲሆን፤ አመልካች በቀን 26/08/09 ዓ.ም ተዘጋጅቶ በቀረበው 3 ገጽ የሰበር አቤቱታ በሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፀንቶ የተወሰነው ወሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው የሚሉባቸውን ምክንያቶች በመዘርዘር ታርጦ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል። አቤቱታው ተመርምሮም ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በሚል በስር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ወሳኔ አግባብነት ግራ ቀኝ በተገኙበት ለማጣራት ሲባል መዝገቡ ለሰበር ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪ ቀርቦ እንዲከራከር በተደረገለት ጥሪ መሠረት ቀርቦ ግራ ቀኝ ክርክራቸውን በጽሑፍ ተለዋወጠዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኝ ክርክር ይዘት በአጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎትም ለሰበር አቤቱታው ምክንያት የሆነውን ወሳኔ መዝገቡን ለማስቀረብ ከተያዘው ጭብጥ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሮታል። ከግራ ቀኝ ክርክር ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች በስር ፍርድ ቤት ላቀረቡት ክስ መሠረት ያደረጉት ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት

የግላቸው መሆኑን እና ተጠሪ ያላግባብ መያዙን ሲሆን፤ ተጠሪ በበኩሉ ቤቱ የአመልካች አለመሆኑን በመግለጽ የተከራከረ መሆኑን ነው። የስር የሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካችን ክስ ወድቅ ለማድረግ የቻለው በአንድ በኩል ቤቱ የተወረሰ መሆን አለመሆኑን በማስረጃ አጣርቶ ለመወሰን ፍርድ ቤት ስልጣን የለውም በማለት በሌላ በኩል አመልካች ያቀረቡት ማመልከቻ በቤቱ ላይ መብት ያላቸው መሆኑን የሚያሳይ አይደለም በማለት መሆኑን ተገንዝበናል። በመሠረቱ ፍርድ ቤት የቀረበለትን ጉዳይ ለማየት ስልጣን የሌለው መሆኑን እንደተገነዘበ ይህንን ጠቅሶ ወደ ፍሬ ነገር ክርክር ከመግባቱ በፊት ተቀባይነት የሌለው መሆኑን ገልጾ የቀረበውን የክስ አቤቱታ ከመመለስ አልፎ ፍሬ ነገርን በተመለከተ ወሳኔ መስጠት እንደማይችል በፍ/ሥ/ሥርዓት ሕጉ አንቀጽ 231(1-2) ስር የተመለከተው ድንጋጌ ያስገነዝባል። ከዚህ አንጻር ሲታይ የስር ፍርድ ቤት በአንድ በኩል ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም እያለ፣ በሌላ በኩል ግን አመልካች በቤቱ ላይ መብት ያላቸው መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ አላቀረቡም በማለት ፍሬ ነገሩን በተመለከተ የሰጠው ወሳኔ ከፍ ሲል የተመለከተውን የፍ/ሥ/ሥርዓት ህጉን ድንጋጌ ያላገናዘበ በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል።

ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ጉዳዩ ለመደበኛ ፍርድ ቤት የሚቀርብ አይደለም በማለት የሰጠውን ወሳኔ አግባብነት እንመልከት። በህግ ለሌላ አካል በግልጽ እስካልተሰጠ ድረስ በፍርድ የሚያልቁ ጉዳዮችን አይቶ የመወሰን ስልጣን የፍርድ ቤቶች ስለመሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 37 ስር ከተመለከተው ድንጋጌ መረዳት ይቻላል። በመሆኑም ከስልጣን ጋር በተያያዘ ክርክር ሲኖር ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ያላቸው መሆን አለመሆኑን በመወሰን ረገድ ፍርድ ቤቶች ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ጉዳይ የማየት ስልጣን በህግ ለሌላ አካል የተሰጠ መሆኑ አለመሆኑን በአግባቡ የማረጋገጥ ግዴታ እና ኃላፊነት ያለባቸው ሲሆን፤ ይህን አለማድረግ በዜጎች ፍትሕ የማግኘት መብት ላይ አሉታዊ ውጤት ሊያስከትል የሚችል መሆኑንም መገንዘቡ ተገቢ ነው።

የተያዘውን ጉዳይ በተመለከተ የስር የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት መደበኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም ሲል ለሰጠው ወሳኔ በዋቢነት የጠቀሰው አዋጅ ቁጥር 110/87 እንዲሁም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 30631 የሰጠውን ወሳኔ ነው። በሌላ በኩል አዋጅ ቁጥር 110/87 አንቀጽ 4(1) እና (2) መሰረት ከአዋጅ ወጪ የተወሰዱ ንብረቶችን የባለቤትነት ሁኔታ የማጣራትና የመወሰን ስልጣን ለፕራይቪታይዘሽን

ኤጄንሲ ይሰጣል፤ አዋጅ ቁጥር 572/2000 ከአዋጅ ወጪ የተወሰዱ ንብረቶችን ለማስመለስ የሚቀርቡ አቤቱታዎችን እና ያላግባብ የተወረሱ የመንግስት ንብረቶችን እንደገና ለማስመለስ የሚቀርቡ ጥያቄዎችን አይቶ የመወሰኑ ስልጣን የፕራይቪታይዜሽን ኤጄንሲ መሆኑን ይደነግጋል። ይሁንና ያላግባብ በከተማ አስተዳደር ወይም በቀበሌ የተያዘን ቤት ለማስመለስ የሚቀርብ የዳኝነት ጥያቄ ለየትኛው አካል እንደሚቀርብ በሁለቱም አዋጆች በግልጽ አልተደነገገም። ፍርድ ቤት በዋቢነት የጠቀሰው በሰ/መ/ቁጥር 30631 ላይ የተሰጠው ወሳኔ ሲታይ ከአዋጅ ወጪ የተወረሱትን ቤቶች ለማስመለስ የሚቀርብ ዳኝነትን እንጂ የምርጫ ቤት ያላግባብ ተይዟል በሚል የቀረበውን ክርክር መነሻ ያደረገ አይደለም። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤት የጠቀሰው የሰበር ወሳኔ ከአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2(1) አኳያ ለተያዘው ጉዳይ በዋቢነት ሊጠቀስ የሚገባው አይደለም።

በአጠቃላይ በከተማ አስተዳደር ወይም በቀበሌ ያላግባብ የተያዘን የምርጫ ቤት ለማስመለስ የሚቀርበውን ክስ የማየት ስልጣን በህግ ለሌላ የመንግስት አካል ባልተሰጠበት ሁኔታ፣ እንዲሁም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 30631 የሰጠው ወሳኔም ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት የሌለው ሆኖ እያለ፤ መደበኛ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በሚል የደረሰበት ድምዳሜ፣ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤትም ይህንኑን በማጽናት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም ተከታዩ ተወስኗል።

ወሳኔ

1. የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/ 00562 በቀን 01/03/09 ዓ.ም በዋለው ችሎት፣ የሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 01-22362 በቀን 11/09/08 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ፍርድ በማጽናት፣ የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ ህጉ አንቀጽ 348(1) መሠረት ተሸሯል።
2. የሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት መዝገቡን እንደገና በማንቀሳቀስ ፍሬ ነገሩን በተመለከተ ግራ ቀኙን አከራክሮ ተገቢውን ወሳኔ ይሰጥበት ዘንድ መዝገቡ በፍ/ሥ/ሥ/ ህጉ አንቀጽ 341(1) መሠረት ተመልሶለታል።

3. በዚህ ችሎት በተደረገ ክርክር ምክንያት የወጣውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሰ/ጌ